

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

Oviedo, Francisco de

Lvgdvni, M.DC.LI.

Punct. I. Quid & quotuplex sit obiectum scientiæ?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

CONTROVERSIÆ LOGICÆ

Auctore R.P. FRANCISCO DE OVIEDO,
è Societate IESV.

PROOEMIUM.

PRÆMITTAM Controversiam primam de Scientia in communi, ubi de obiecto materiali, & formali Scientiæ, de ratione practici, & speculativi, & Scientiarum unitate & subalternatione fu-
sus agam, vt his semel exactè confectis, ab iisdem penitus in aliis materiis supersedeam. Sufficiat in proœmiis Physicæ, Me-
taphysicæ & aliorum tractatum, si quæ ibi de his occurrunt, in hunc locum Lectorem meum reuocare.

CONTROVERSIÆ PRIMA.

De proœmialibus Logicæ.

PUNCTUM PRIMUM.

Quid, & quotuplex sit obiectum Scientiæ?

OMMNIS loquendi modus obiectum, & subiectum confundit, & absque vlla distinctione de utroque loquitur; in re tamen idem non sunt, obiectum enim propriè dicitur complexum constans subiecto, & predicato, & vtriusque connexionem; subiectum verò dicitur id, de quo aliquid dicitur vt distinctum ab illo, quod simul cum subiecto, & copulâ idem constituit obiectum. Itaque in actu scientifico ex vi cuius inferitur: *ergo Petrus est animal*, obiectum huius conclusionis scientificæ est totum hoc complexum, & subiectum est *Petrus* de quo dicitur esse animal. Obiectum dicitur à verbo *obicio*; vnde totum illud, quod mediis actibus attingit intentionalis potentia, obiectum est actuum, & ratione horum obiectum potentia elicientis tales actus appellari consuevit. Sentiant plures communi vulgi indulgentia dici obiectum potentia, quod tantum dici debet obiectum actus, quo tantum attingitur, non immediatè potentia, quæ ex eo tantum quod elicit actum, dicitur actum attingere; Ego verò censo id, quod actu attingitur non impropiè dici obiectum respectu potentia, cui obicitur medio actu, quæ est quasi obiectio, proprius enim dicitur hoc obicitur meo intellectui, quàm hoc obicitur meæ cognitioni. Neque potentia tantum habet esse productum actus quo attingitur obiectum, sicuti species impressa, aut habitus, sed constituit formaliter volentem, seu cognoscentem, quod non habet habitus, neque species impressa, respectu quorum ob hanc rationem propriè

non dicitur obiectum, quia tantum attingunt potentia obiectum medio actu, qui respectu illorum est purè effectus. Ex his potentiis habentibus intentionales actus quibus propriè obiecta conueniunt, translatus est nomen obiecti ad effectus cuiuscumque potentia, quo sensu dicere solemus, obiectum omnipotentia esse creaturas; hæc tamen loquutio est impropria, quia strictè loquendo tantum dicitur obiectum, quod medio aliquo actu intentionalis potentia obicitur.

Obiectum diuiditur in materiale, & formale. Obiectum formale est illud, quod primò & per se attingitur. Obiectum verò materiale appellatur, quod non ratione sui, sed ratione obiecti formalis attingitur. Vtrumque obiectum explicabit actus, quo ego amo scissionem venæ propter sanitatem, respectu cuius sanitas se habet vt obiectum formale, propter quam appetitur venæ scissio; & hæc obiectum materiale dicitur, quia non propter se, sed propter sanitatem amatur; hæc enim causalis est vera, quia amo sanitatem, amo scissionem venæ, & hæc falsa, quia amo scissionem venæ amo sanitatem. Idem contingit in assensu conclusionis propter præmissas, cuius formale obiectum sunt præmissæ, & obiectum materiale est consequens illatum, eademque proportionem causandi verum est dicere, quia assentior præmissis, assentior consequenti, & hæc est falsa, quia assentior consequenti, assentior præmissis. Non respectu omnium actuum possunt assignari obiectum materiale, & obiectum formale realiter inter se distincta, quia sæpe obiectum immediatè, & per se eodem modo indiuisibiliter attingitur secundum omnia, quæ potentiam non subterfugiant, vt contingit in assensu terminato ad hæc complexa, *quodlibet est, vel non est: omne totum est maius sua parte, &c.* & alia huiusmodi principia per se nota, & in omnibus externis

externis sensationibus, quæ immediatè attingunt qualitates per se ipsas, & nihil aliud distinctum ab ipsis, quod possit dici attingit medio alio. Ob hanc rationem non probo definitionem obiecti formalis ab Hurtado traditam *diff. 1. sect. 1.* videlicet, id, quod cognitur, vel amatum ducit in cognitionem alterius, quia non est de ratione obiecti formalis aliud attingi medio illo, sed ipsum immediatè, & per se attingi, ut patet in colore, qui est obiectum formale visionis, & medio illo aliud non attingitur. His actibus non ego obiectum materiale assigno, quia quicquid ex vi illorum attingitur, per se attingitur, & obiectum formale dicitur, & nihil reperitur, quod ratione aliis eisdem actibus attingatur.

Sunt etiam alij actus, qui feruntur in obiecta inter se distincta, quorum hoc materiale dicitur, & illud formale appellatur tantum ratione actus, qui terminatur ad utrumque, ita ut possent inuerso ordine alium actum terminare, & fieri formale obiectum, quod modò est materiale respectu huius actus, & quod respectu eiusdem formale dicitur, materiale nuncupari: sic contingit in actu, quo quis amat cibum propter vitam conservandam, & in actu, quo potest amare vitam propter cibum, qui eadem respiciunt obiecta, inuerso tamen ordine, nam quod materiale est respectu huius, respectu illius est formale, & quod respectu huius formale, respectu illius est materiale. Idem contingit in actu, quo infero à priori dari lucem, quia datur luminosum, & in actu, quo arguo à posteriori dari luminosum, quia datur lux. Ex his inferes rationem obiecti materialis, & formalis esse denominationem desumptam ab actu, & consequenter actum non ferri in obiectum ut materiale, aut formale, quia non fertur in illud ut denominatum ab ipso actu, quod fieri non posset, nisi per actum supra se ipsum reflexivum, sed ferri in obiectum eo modo, ut illud constituitur formale, vel materiale propter distinctam rationem, quo illud attingit. Inferes similiter antecedenter ad actum nullum obiectum habere rationem obiecti formalis, aut materialis, imò neque rationem obiecti actualis, sed capacitatem ut obiciatur medio actu, quæ capacitas dici solet ratio obiectiva, & ita entitas capax se obiciendi, obiectum appellari consuevit. Habet insuper capacitatem, ut obiciatur medio actu, ex vi cuius constituitur obiectum formale, & ut obiciatur ut obiectum materiale, seu ut constituitur obiectum materiale, vel formale. Ex vi capacitatis ad utramque denominationem obiecti materialis, vel formalis non dicitur determinatè obiectum materiale, neque obiectum formale, sicuti dicitur obiectum propter capacitatem obiciendi se, quia capacitas illa est indifferens ad duas denominationes positivas contrarias, quas non potest simul habere, neque vnam præ alia, quia ad utramque æquè est indifferens. Obiectum ex se tantum capax obiciendi se medio actu, quo constituitur obiectum materiale, vel tantum capax se obiciendi medio actu ex vi cuius constituitur ut obiectum formale antecedenter ad omnem actum, licet per ordinem ad illum poterit dici obiectum formale vel materiale, sicuti dicitur obiectum quicquid potest attingi actibus alicuius potentie, etiam si actu non attingatur, neque sit obiectum in actu secundo, quia tunc capacitates se obiciendi medio actu, quo constituitur determinatè obiectum materiale, aut determinatè obiectum formale, non distinguuntur, cum eo ipso quod potentie obiciatur, debet obici per actum, ex vi cuius determinatè constituitur tale obiectum sine indifferentia ad materiale, & formale. Propter hanc rationem lux, & color etiam si actu non videantur, non tantum obiecta potentie visivæ, sed obiecta formalia dici consueverunt.

Alia est diuisio obiecti in motivum, & purè terminativum, quæ tantum locum habet respectu obiectorum, in quibus distinguitur obiectum materiale à formali, in his enim obiectum materiale dicitur obiectum terminativum, & obiectum formale dicitur obiectum motivum. Sicuti cum amo hominem propter Deum, obiectum terminativum dici solet homo, & obiectum motivum increata bonitas, propter quam Deum amo. Quando verò non datur duplex obiectum, vnum materiale, & aliud formale, hæc obiectorum distinctio locum non habet. Alij diuisiunt formale, in formale quod, & formale quo, & obiectum formale quod appellant, quod nos cum communiter entia obiectum materiale vocamus, seu terminativum tantum, & obiectum formale quo illud esse dicunt, quod

nos simpliciter obiectum formale dicimus, illudque obiectum materiale esse dicunt quod remotum vulgò dici solet, quod iam alià subdiuisione tradam n. 8.

Alij propriè non quodcumque obiectum formale motivum appellant, sed obiectum formale diuisunt in *motivum*, & *purè terminativum*. Obiectum formale purè terminativum est illud, quod ratione sui attingitur actu, in quem nullum exhibet influxum actuum, neque remotum, sed tantum quasi se attingi permittit potentie actu, quin potentiam ipsam moueat, vel excitet per concursum aliquem actuum præuium, vel simultaneum, ad actum, quo obiectum attingendum est. Sic se haberet color respectu actus, ad quem producendum nullam speciem mitteret, neque immediatè concurreret, sed tantum à potentia speciebus à Deo infusus, vel immediatè à Deo adiuta produceretur. Obiectum motivum illud dicitur, quod non tantum per se terminat actum, sed actum, mediatè, vel immediatè concurrat: sic se habet obiectum visum concurrens ad visionem mediis speciebus, vel immediatè per se ipsum simul cum potentia, & obiectum amatum, quod mediis speciebus impressis producit speciem expressam excitantem, vel mouentem ad actum amoris. Itaque obiectum motivum est idem quod obiectum mouens, seu obiectum quod mouet, quod est idem ac obiectum, quod agit: quia sicut moueri, importat passionem, & id dicitur moueri, quod patitur, ita mouere importat actionem, & id dicitur mouere, quod agit.

Rursus alij obiectum formale diuisunt in obiectum formale quod, & obiectum formale sub quo. Obiectum formale quod hi appellant rationem quamlibet specificam, in quam tendit actus, & obiectum formale sub quo, dicunt esse rationem communem in qua conueniunt omnia obiecta, ad quæ se potest extendere talis potentia, etiam si nullus actus potentie in rationem illam communem fertur. Sic dicitur potentiam visivam ferri in colorem album, & nigrum, non quatenus hic color est albus, & ille niger, sed quatenus præcisè color est, quia eo ipso quod color sit potentia visiva tendit in illum independentè ab eo quod sit albedo, vel nigredo. Hoc obiectum formale sub quo, quando immediatè secundum illam rationem communem abstractam non attingitur aliquo potentie actu, ut contingit in potentia visiva, cuius nullus actus fertur in rationem communem coloris, sicuti actus intellectus fertur in rationem communem entis, propriè non est obiectum, quia id, quod nullo actu potentie attingitur, neque attingi potest, nequit potentie aut alicuius actus dici obiectum, cum tota ratio formalis huius consistat in capacitate ad actus potentie terminandos. Dicitur autem potentia sub illa ratione communi tendere in hanc communem rationem tanquam in obiectum, quia quodcumque obiectum potentie illam participat, & quia reperitur in quolibet singulari obiecto, quod tantum colori ut sic conuenire dicimus, & non albedini, aut nigredini, quia actus, qui fertur in albedinem, ex parte obiecti nigredinem non respicit, neque actus, qui nigredinem attingit, illo modo fertur in albedinem, & uterque necessariò fertur in colorem. Ex quo fit hanc esse consequentiam necessariam non est color, ergo non est obiectum potentie visivæ, & hæc bona non est albedo, ergo non est obiectum potentie visivæ (omitto modò lucem, ut sine terminorum multiplicitate rem facilius explicem, & suppono colorem esse obiectum adæquatam potentie visivæ.) Insuper hæc est vera propositio: ad hoc ut aliquid videatur, necessario debet esse color, & hæc est falsa, ad hoc ut aliquid videatur necessario debet esse albedo, aut necessario debet esse nigredo. Ex quibus fundamentum desumpsimus ad dicendum, potentie visivæ obiectum videri in ratione coloris, non verò in ratione albedinis, aut nigredinis. Simili loquendi modo dici solet creaturam produci à Deo in ratione entis, non verò in ratione talis entis quo non significatur ratione talis entis à Deo non produci, sed omne ens, quodcumque illud sit, à Deo esse producendum, ita ut valeat consequentia: est ens ergo produci à Deo, quod de nulla causa creata dici potest, quia quælibet habet determinatam actiuitatis sphaeram, ultra quam sunt plura entia, ad quæ non se potest extendere. Neque hæc obiecti diuisio adhuc secundum modum à nobis explicatum respectu huius specialis actus locum habet, nam hic actus specie in hanc obiecti speciem necessariò fertur, v. g. in albedinem, ita ut neque hic numero actus, neque

que alius eiusdem speciei cum isto possit tendere in colorem specie distinctum ab albedine.

7 Demum in mea sententia, quæ asserit rationem communem pluribus entitatibus realibus nihil aliud esse, quam aggregatum omnium rationum particularium, hoc obiectum formale sub quo modo explicatum, nihil aliud est, quam aggregatum obiectorum respondentium omnibus actibus potentie collectiue sumptis, quod est obiectum adequatum potentie, hoc enim dicit rationes omnes, quæ possunt distinctis potentie actibus attingi, & obiectum formale quod: albedo v. g. aut nigredo specialiter sumpta, est obiectum inadæquatum potentie, & ita hæc distinctio obiecti in obiectum formale sub quo, & obiectum formale quod in re non distinguitur à distinctione obiecti formalis, in obiectum formale adequatum, & obiectum formale inadæquatum, quæ distinguuntur tanquam includens, & inclusum.

8 Alia est diuisio obiecti in proximum, & remotum; quod dici solet immediatum, & mediatum. Obiectum proximum, & immediatum dicitur quod per se terminat actus potentie. Obiectum verò remotum, & mediatum appellatur, quod non per se terminat actus potentie, sed tantum est subiectum illius, in quod tendunt actus potentie: sicuti partes, qui est subiectum coloris in quem immediate fertur actus potentie visus. Hæc diuisio propria non est, quia alterum membrum diuidens non proprie participat rationem diuisi, illud enim quod dicitur obiectum mediatum, & remotum proprie obiectum non est, sed tantum subiecti obiectum.

9 Item obiectum diuiditur in obiectum adequatum, seu totale, & inadæquatum, seu partiale.

Obiectum adequatum, & totale est illud vltra quod non tendit potentia, quod necessarii dicit omnia peculiariora obiecta, quæ possunt attingi ab omnibus potentie actibus.

Obiectum inadæquatum est illud vltra quod potest tendere potentia, quod tantum dicit partem quandam obiecti. Nonnulli hanc diuisionem admittere nolunt, quia vnum membrum diuidens includitur in alio, obiectum videlicet inadæquatum in obiecto adequato: verumtamen proprie potest dici diuisio, quia inadæquatum sub ratione inadæquati dicit negationem alius partis obiecti, & secundum hanc rationem non includitur in obiecto adequato, & ita est membrum diuidens formaliter ratione negationis, quam dicit ab alio condistinctum.

10 Vltimo diuiditur obiectum in obiectum attributionis, & obiectum attributi.

Obiectum attributionis est illud, ad cuius exactam cognitionem ordinantur cognitiones terminate ad alia obiecta. Obiectum attributi est illud, cuius cognitio ordinatur ad aliud obiectum magis præcipuum cognoscendum, quod diximus esse obiectum attributionis. Hæc obiecta attributionis, & attributi in potentiis præcisè sumptis non reperiuntur, quia nullum est obiectum potentie cognoscitur, aut volitur ad quod ordinentur omnes actus eiusdem potentie: reperiuntur autem huiusmodi obiecta in scientiis, quia cum scientia sit aggregatum ex pluribus cognitionibus scientificis, ex se ad aliquod vnum ordinatis, necessum est habere aliquod obiectum ad quod ordinentur alij actus ad eandem scientiam pertinentes, quod attributionis dicitur obiectum. Volunt nonnulli obiectum attributionis esse obiectum principalis, qui bene sentiunt, si per obiectum principalis illud intelligant, de quo præcipue agitur in scientia; si verò obiectum principalis secundum intrinsecam perfectionem velint intelligi, decipiuntur profectò, quia cognitiones plurium obiectorum secundum entitatem magis principalium ordinantur ad cognitionem aliorum obiectorum minus principalium.

11 Obiectum attributionis semper est obiectum inadæquatum, ac proinde si obiectum adequatum diuidatur in obiectum attributionis, & attributi, dicenda erit diuisio totius in partes, quarum nulla participat rationem adequatam diuisi, sicuti cum diuiditur totum compositum in materiam, & formam.

12 Hic nonnulli disputant de obiecto specificatio, de quo ego Controuers. 14. de anima, vbi de specificatione omnium entitatum, me vide punct. 4. in quo definitio à quibus obiectis omnes vitales actus specificantur, & punct. 3. vbi de habitu specificationis, & punct. 1. vbi definitio quid sit specificatio, & qua ratione vna ens specificetur ab alio,

quæ hic omitto, quia de his agi nequit, donec alia principia prædicta supponantur, quibus sunt dirimenda.

PUNCTVM II.

Quid sit scientia practica, & quid speculativa?

§. I.

Definitiones practici, & speculativi, illiusque proprietates.

Habitibus scientiæ practicus dicitur, qui procedit ab actibus practiciis, & in illos inclinat, similiter habitibus speculatiuis appellatur, qui ab actibus speculatiuis nascitur, & ad illos producendos inclinat, & ita tota difficultas circa naturam scientiæ practicæ, & speculatiuæ ad actus est deuoluenda, & inquirendum, quid importet in actu scientiæ, seu in cognitione ratio practici, & speculatiui, quod in præsentiarum definiam.

Cognitio practica est illa, quæ ex se ordinatur ad praxim, seu operationem; & cognitio speculatiua appellatur, quæ non ordinatur ex se ad praxim, sed sinit in pura sui obiecti speculatione. Posui in vtraque definitione particulam illam ex se, quia quod cognitio de facto ordinetur, vel non ordinetur ad operationem à cognoscente, nihil refert ad rationem practici, vel speculatiui: exempli gratia, cognitio, quam habet Medicus de curatione faciendâ, semper est practica, etiam si Medicus non agat de curatione exhibendâ, quia ex se cognitio illa ad curationem exhibendam ordinatur. Adhuc tamen superest explicandum, quid sit cognitionem ordinari ad praxim, quod exactè præstabo paucis. Cognitio ex se ordinata ad praxim est illa, quæ proponit obiectum, ita vt ex vi illius possit voluntas imperare ipsius obiecti executionem potentie, cui incumbit talis obiecti productio. Per hanc definitionem exactius, clariùque cognitio practica definitur, & dicemus cognitionem practicam esse illam, quæ proponit obiectum, ita vt ex vi illius possit voluntas imperare ipsius obiecti executionem potentie, cui incumbit talis obiecti productio. Similiter cognitio speculatiua definitur, quæ non ita proponit obiectum, vt ex vi illius possit voluntas imperare ipsius obiecti executionem potentie, cui incumbit talis obiecti productio. Priorem definitionem conuenire omnibus cognitionibus, quas Scholastici practicas appellant, & non aliis, & posteriorem omnibus cognitionibus, quas auctores appellant speculativas, compertum erit cuicumque rem attentè inspicienti, & quas voluerit cognitiones examini: vnam vel alteram propono. Cognitio quæ nescit artifex ligna, lapidève hac ratione esse collocanda, quæ apud omnes est practica, proponit praxim, seu operationem, ita vt ex vi ipsius cognitionis possit artifex elicere actum voluntatis, quo imperet potentie executioni lapidum lignorumve collocationem. Similiter cognitio, quæ nescit Logicus syllogismum esse construendum tribus terminis hac ratione dispositis, voluntati proponit obiectum, quod potest imperare potentie intellectui ex vi huius cognitionis, & cognitio quam Deus habet de creatura possibili, quam Theologi practicam appellant, ita proponit Deo creaturam possibilem, vt ex vi illius cognitionis voluntas diuina possit imperare omnipotentie productionem eiusdem creaturæ, & illam de facto imperet, quando creatura à Deo producenda est.

Explicat insuper illa definitio illud, quod vulgò dicitur, videlicet, cognitionem practicam debere esse de re operabili modo operabili, quia esse cognitionem modo operabili, quando illius obiectum operabile est, nihil aliud importat, quam ita tendere cognitionem illam in illud obiectum, vt ex vi talis cognitionis obiectum effici possit. Insuper explicat aliam conditionem, quam Doctores assignant cognitioni practicæ, in quibus P. Valsq. 1. part. disp. 8. c. 9. videlicet non tantum in rem operabilem tanquam in obiectum, sed etiam tendere in illam tanquam in finem, quia hæc tendentia cognitionis in obiectum tanquam in finem, vt Smigletius dandus n. 5. tantum importat cognitionem talem esse vt ex vi illius effectus possit produci: cognitio enim ex se intrinsecè finem non respicit, & tantum dicitur tendere in obiectum tanquam in finem, cum obiectum aliquo modo potest esse illius effectus, eo sensu quo dicimus causam ordinari ad suos effectus tanquam ad finem.

Ex